

PROFESOR ZBIGNIEW ROTOCKI
(1920—1978)

Profesor Zbigniew Rotocki urodził się w Lublinie dnia 8 lutego 1920 r. Po ukończeniu szkoły średniej w Warszawie w 1938 r. odbywał służbę wojskową. Brał udział w walkach z najeźdźcą niemieckim we wrześniu 1939 r., a następnie, w latach 1944—1945, walczył w szeregach Ludowego Wojska Polskiego. Za zasługi odznaczony został Krzyżem Grunwaldu.

W 1945 r. rozpoczął studia na Wydziale Prawa Uniwersytetu Łódzkiego, które ukończył w 1949 r. W rok później uzyskał stopień doktora praw na podstawie rozprawy *Zagadnienie neutralności w rozwoju historycznym*. Od ukończenia studiów do 1951 r. był asystentem przy Katedrze Powszechnej Historii Prawa. Zwolniony z pracy w Uniwersytecie Łódzkim, w latach 1951—1956 pracował na stanowisku kierowniczym w jednym z przedsiębiorstw państwowych w Łodzi. W okresie 1957—1959 przebywał w Paryżu jako stypendysta Fundacji Forda, podejmując studia specjalistyczne w zakresie nauk politycznych pod kierownictwem profesorów G. Burdeau i M. Duvergera oraz w zakresie prawa międzynarodowego publicznego — pod kierunkiem profesorów Ch. Rousseau, P. Reutera i A. Gervais. Uzyskał doktorat na uniwersytecie w Paryżu na podstawie rozprawy *Le réarmement de l'Allemagne Fédérale* przygotowanej pod kierunkiem prof. M. Duvergera. Ukończył ponadto École des Hautes Études Internationales i Orientation à la fonction internationale.

Po powrocie do kraju został adiunktem przy Katedrze Prawa Międzynarodowego Publicznego Uniwersytetu Łódzkiego. W 1963 r. habilitował się na podstawie rozprawy *Prawo wizyty i rewizji* i został mianowany docentem. Od 1965 r. był kierownikiem Katedry (przemianowanej następnie na Zakład) Prawa Międzynarodowego Publicznego, najpierw jako docent, a następnie, od 1977 r., jako profesor nadzwyczajny.

Osiągnięcia badawczo-naukowe prof. Z. Rotockiego znalazły wyraz w 45 opublikowanych pracach (z tego 3 to współdziałal w pracach zbiorowych). Jego zainteresowania badawcze koncentrowały się głównie, jakkolwiek nie wyłącznie, na problematyce prawa wojennego ze szczególnym uwzględnieniem prawa morskiego i lotniczego. Prace z tej dziedziny zawierają wnikliwą i szczegółową analizę prawną i polityczną instytucji tego prawa, ukazaną na szerokim tle rozwoju historycznego i uwarunkowań militarnych. Stanowią one wartościowy i wysoce oryginalny wkład do nauki prawa międzynarodowego w skali międzynarodowej, świadczą zarazem o zadziwiającej erudycji i pracowitości Autora, korzystającego ze źródeł i literatury przedmiotu w siedmiu obcych językach. Spośród tej grupy publikacji wymienić należy przede wszystkim rozprawy książkowe, a mianowicie *Prawo wizyty i rewizji* (1962), *Wojna domowa na morzu w świetle prawa międzynarodowego* (1976) i *Neutralność w ramach bezpieczeństwa zbiorowego* (1976). Pierwsza z tych rozpraw jest obszerną monografią prawnohistoryczną, w której poddano analizie całość przepisów prawnych regulujących prawo wizyty i rewizji na morzu z punktu widzenia wolności mórz. Rozpatrując zagadnienie w dwóch płaszczyznach — w czasie pokoju i w czasie wojny — Autor pozytywnie ocenił stan obowiązującego prawa w odniesieniu do okresu pokoju, a w szczególności postanowienia konwencji genewskiej z 1958 r. dotyczącej morza pełnego, oraz wskazał na poważne niebezpieczeństwa, jakie zagrażają wolności mórz w związku z uprawnieniami państw wojujących do wizytowania i dokonywania rewizji na morzu pełnym. Zwrócił szczególną uwagę na uprawnienia stron wojujących w wojnie domowej, która jest stanem legalnym w świetle Karty Narodów Zjednoczonych. Wykorzystując uprawnienia przysługujące według tradycyjnego prawa międzynarodowego państwom wojującym w wojnie morskiej, mocarstwa mogą sprawować kontrolę na szlakach morskich znajdujących się w dużej odległości od terenu działań wojennych w wojnie domowej i nadzorować handel państw neutralnych pod pozorem wykonywania prawa wizyty i rewizji. W konkluzjach autor postulował ograniczenie prawa wizyty i rewizji w interesie ochrony wolności mórz oraz współpracę w ramach ONZ w celu zapobiegania konfliktom zbrojnym i ich lokalizowania.

Rozprawa *Wojna domowa na morzu w świetle prawa międzynarodowego* zawiera wnikliwą analizę prawną wysoce złożonej problematyki wojny morskiej w odniesieniu do konfliktów zbrojnych nie posiadających charakteru międzynarodowego. Autor objął swymi rozważaniami dużą liczbę tego rodzaju konfliktów, by w oparciu o pra-

ktykę sformułować reguły postępowania i określić ich stosunek do tradycyjnych przepisów prawa wojny morskiej.

W rozprawie *Neutralność w ramach bezpieczeństwa zbiorowego*, będącej ostatnią pracą prof. Rotockiego, powrócił Autor do swych zainteresowań badawczych z okresu przygotowywania rozprawy doktorskiej. O ile jednak w młodości zainteresował się wysoce kontrowersyjnym problemem neutralności wojennej w czasie drugiej wojny światowej, to tym razem czytelnicy otrzymali dojrzałe dzieło naukowe poświęcone neutralności potraktowanej na szerokim tle rozwoju historycznego i w powiązaniu z aktualnymi wysiłkami stworzenia systemu bezpieczeństwa zbiorowego. Autor wykazał, że neutralność powstała i rozwinęła się jako produkt anarchii międzynarodowej w świecie, w którym państwa pretendowały do wykonywania prawa wojny i w którym nie było nawet zaczątków organizacji międzynarodowych. Po przejściowym okresie przyćmienia roli tej instytucji, a nawet proklamowania potrzeby jej eliminacji, obserwujemy w dobie obecnej jakby odrodzenie się jej i zmianę nastawienia państw w tym zakresie. Wobec załamania się wiary w system bezpieczeństwa zbiorowego i powstania bloków militarnych państwa niezaangażowane usiłują prowadzić politykę neutralistyczną w czasie pokoju i wyraźnie dążą do zachowania stanowiska neutralnego na wypadek wojny, wzmocnionego obawami przed skutkami ewentualnej wojny nuklearnej. W tym układzie stosunków neutralność państw niezaangażowanych odzyskuje w pewnej mierze swe pozytywne skutki dla pokoju światowego, a w przypadku działań wojennych państwa stale i zwykle neutralne mogą występować w roli pośrednika między stronami, nadzorować w pewnej mierze przestrzeganie prawa wojennego, zwłaszcza w dziedzinie humanitarnej, i ograniczać terytorialny zasięg działań wojennych, natomiast w czasie pokoju neutralność czy neutralizm w polityce mogą łagodzić tarcia między przeciwstawnymi blokami.

Ważną część dorobku naukowego prof. Rotockiego stanowią objętościowo niewielkie, lecz bogate w treści studia, publikowane najczęściej w „Zeszytach Naukowych Uniwersytetu Łódzkiego” i w „Polish Yearbook of International Law”, poświęcone problemom prawa wojennego związanym z zastosowaniem lotnictwa, rakiet, łodzi podwodnych, a także z okupacją wojenną. Wśród ogółu polskich prawników internacjonalistów rzadko podejmujących problematykę prawa wojennego prof. Rotocki był jedynym, który uczynił z tej problematyki główny przedmiot swych zainteresowań badawczych.

Wskazać należy również na cenny wkład prof. Rotockiego do nauki prawa międzynarodowego i nauki o stosunkach międzynarodowych

poza problematyką prawa wojennego. Wymienić tu trzeba wartościową monografię historyczno-prawną *Odrodzenie sił zbrojnych w Niemieckiej Republice Federalnej*, wydaną w Poznaniu w 1959 r. w serii prac Instytutu Zachodniego, będącą rozszerzoną wersją rozprawy doktorskiej przedstawionej w uniwersytecie paryskim, a ponadto rozprawy publikowane w „Zeszytach Naukowych Uniwersytetu Łódzkiego” i innych periodykach, poświęcone teorii prawa międzynarodowego (*Współcześni negatorzy prawa międzynarodowego, Amerykańska doktryna aktu państwowego*), problemom prawa morskiego (*Nowe aspekty problemu morza terytorialnego, Konwencja gdańska*), problematyce samostanowienia (*Opcja i plebiscyt a samostanowienie ludności w tradycyjnym prawie międzynarodowym*). Był współautorem podręcznika *Vademecum dla kapitanów statków*. Współpracował ściśle z „Polish Yearbook of International Law” jako członek Editorial Committee i ogłosił w tym roczniku szereg prac.

Profesor Rotocki brał czynny udział w pracach organizacji społecznych, przy czym szczególne zainteresowanie okazywał stowarzyszeniom sportowym, upatrując w nich ważny instrument wychowawczy. Przez długie lata był członkiem zarządu Łódzkiego Klubu Sportowego i kierownikiem zespołu do spraw wychowawczych w tym Klubie.

Cechy charakteru, jakimi odznaczał się prof. Rotocki, a mianowicie bezpośredniość, koleżeńskość, uczynność oraz osobisty urok, zjednały Mu wielu przyjaciół. Był lubiany i wysoko ceniony przez studentów. Był człowiekiem o dużych zdolnościach i rzadko spotykanej erudycji, gorącym patriotą, cenionym autorem prac naukowych i zasłużonym wychowawcą młodzieży. Należał do ludzi, których się nie zapomina; będzie długo żył w pamięci tych, którzy Go znali.

Remigiusz Bierzanek

BIBLIOGRAFIA PRAC ZBIGNIEWA ROTOCKIEGO

- Zagadnienie neutralności w rozwoju historycznym*, Łódź 1950 (rozprawa doktorska).
Model okupacji Austrii, „Przegląd Zachodni” 1958, nr 1, s. 58—98.
Le Plan Rapacki, Paris 1958, s. 35 (opracowanie przedstawione w Centre d'Études de politique étrangère).
Odrodzenie sił zbrojnych w Niemieckiej Republice Federalnej, Poznań 1959.
Le réarmement de l'Allemagne Fédérale, Paris 1959.
Bundeswehra na przełomie lat 1959—1960, „Przegląd Zachodni” 1960, nr 4, s. 187—213.
Z dziejów Kriegsmarine, „Przegląd Zachodni” 1960, nr 6, s. 378.

- Prawo wizyty i rewizji a zagadnienie wolności mórz*, wspólnie z R. Bierzankiem, Łódź 1961.
- Prawo wizyty i rewizji*, Łódź 1962.
- Nowe aspekty morza terytorialnego*, „Zeszyty Naukowe UŁ” 1962, ser. I, z. 23, s. 39—62.
- Neutralność wojenna w świetle Karty Narodów Zjednoczonych*, „Zeszyty Naukowe UŁ” 1963, ser. I, z. 28, s. 67—87.
- Vademecum dla kapitanów statków*, wspólnie z R. Bierzankiem, Warszawa 1963, s. 144.
- Nawicert w praktyce wojny morskiej*, „Zeszyty Naukowe UŁ” 1963, ser. I, z. 31, s. 55—70.
- Prawo wizyty i rewizji*, „Zeszyty Naukowe UŁ” 1964, ser. I, z. 35, s. 79—108.
- Międzynarodowoprawne aspekty wojny podwodnej*, „Zeszyty Naukowe UŁ” 1964, ser. I, z. 37, s. 23—48.
- Międzynarodowoprawne aspekty wojny narodowowyzwoleńczej w Algierze w zakresie problematyki morskiej*, „Zeszyty Naukowe UŁ” 1965, ser. I, z. 38, s. 51—68.
- Lotnictwo a prawo łupu w wojnie morskiej*, „Zeszyty Naukowe UŁ” 1965, ser. I, z. 42, s. 143—163.
- Współcześni negatorzy prawa międzynarodowego*, „Zeszyty Naukowe UŁ” 1966, ser. I, z. 44, s. 49.
- Amerykańska doktryna „aktu państwowego” w świetle orzecznictwa w sprawie Banco Nacional de Cuba v. Sabbatino*, „Zeszyty Naukowe UŁ” 1967, ser. I, z. 51, s. 51—78.
- Polskie wytyczne z 1939 r. dotyczące bombardowania powietrznego na tle rozwoju prawa wojny lotniczej*, „Zeszyty Naukowe UŁ” 1968, ser. I, z. 57, s. 51—77.
- Stanisław Ordon, Kampania wrześniowa 1939 r. na morzu w świetle prawa międzynarodowego*, „Polish Yearbook of International Law” 1968 (recenzja).
- Militaryzm niemiecki po pierwszej i drugiej wojnie światowej*, „Dzieje Najnowsze” 1969, nr 2, s. 4—23.
- Polish Directives of 1939 Concerning Aerial Bombardment in the Light of International Rules of Air Warfare*, „Polish Yearbook of International Law” 1970, s. 144—170.
- Stanowisko USA w odniesieniu do neutralności w latach 1919—1969*, „Zeszyty Naukowe UŁ” 1971, ser. I, z. 77, s. 69—104.
- Szwajcaria wobec międzynarodowych organizacji politycznych*, „Przegląd Zachodni” 1971, nr 4, s. 260—298.
- ONZ. Zbiór studiów prawnomiędzynarodowych*, Instytut Nauk Prawnych PAN, Warszawa 1971, s. 118—394.
- Bundeswehra 1955—1972*, Warszawa 1972.
- Aircraft and Prize in Sea Warfare*, „Polish Yearbook of International Law” 1971, s. 188—214.
- Opcja i plebiscyt a samostanowienie ludności w tradycyjnym prawie międzynarodowym*, „Studia Prawnicze PAN” 1972, nr 34, s. 122—157.
- Remigiusz Bierzanek, Prawa człowieka w konfliktach zbrojnych*, „Państwo i Prawo” 1972, nr 12, s. 3 (recenzja).
- Neutralność w tradycyjnym prawie międzynarodowym*, „Zeszyty Naukowe UŁ” 1972, ser. I, z. 99, s. 3—19.
- Les operations de l'aviation allemande en Pologne en 1939 à la lumière du droit international*, „Polish Yearbook of International Law” 1972, s. 232—265.

- Niemieckie działania powietrzne w Polsce w 1939 r. w świetle prawa międzynarodowego*, „Zeszyty Naukowe UE” 1974, ser. I, z. 106, s. 123—145.
- Działania wojny domowej a flota handlowa państw trzecich*, „Polish Yearbook of International Law” 1975, s. 315.
- Broń rakietowa a konflikty zbrojne na morzu*, „Państwo i Prawo” 1976, nr 7, s. 84—104.
- Konwencja Gdańska*, „Zeszyty Naukowe UE” 1976, ser. I, z. 3, s. 87—109.
- Les bases juridiques de la remilitarisation de l'Allemagne Fédérale*, „Zeszyty Naukowe UE” 1976, ser. I, z. 6, s. 27—49.
- Neutralność w ramach I wojny światowej*, „Zeszyty Naukowe UE” 1976, ser. I, z. 108, s. 3—14.
- Wojna domowa na morzu w świetle prawa międzynarodowego*, Łódź 1977.
- Neutralność w ramach zbiorowego bezpieczeństwa*, Łódź 1977.
- Neutralność w świetle Paktu Ligi Narodów*, „Zeszyty Naukowe UE” 1977, ser. I, z. 19, s. 147—163.
- Działania wojny domowej na morzu*, „Zeszyty Naukowe UE” 1979, ser. I, z. 25, s. 113—136.
- Praktyka państw w okresie międzywojennym dotycząca neutralności wojennej*, „Zeszyty Naukowe UE” 1979, ser. I, z. 25, s. 137—172.
- Neutralni w latach 1939—1945*, „Zeszyty Naukowe UE” 1979, ser. I, z. 25, s. 173—197.

Opracowała Anna Wyrozumska